

Мирошниченко Тетяна Миколаївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
Україна, м. Харків
e-mail: tmiroshnichenko@inbox.ru
ORCID 0000-002-4250-9011

doi: 10.21564/2414–990x.146.172503

УДК 343.14(477):17.026.4

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАДИ ПОВАГИ ДО ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ У ХОДІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ

Досліджено актуальні питання забезпечення ефективної реалізації нормативного змісту засади кримінального провадження «повага до людської гідності» у ході кримінального процесуального доказування. Проаналізовано нормативний зміст засади, визначено його складові елементи. Розглянуто кожен із елементів в аспекті доказової діяльності суб'єктів кримінального процесу. На основі аналізу нормативних джерел виокремлено гарантії захисту особи від незаконного примусу та жорстокого поводження під час кримінального провадження. Аргументовано доцільність посилення гарантій поваги до людської гідності шляхом приведення національного законодавства у відповідність із міжнародними стандартами захисту особи у кримінальному провадженні. За результатами досліджень відповідної спрямованості запропоноване авторське бачення шляхів реформування кримінального процесуального законодавства та удосконалення процесуальної форми судових процедур у ході доказування.

Ключові слова: кримінальне провадження; збирання доказів; забезпечення поваги до людської гідності; гарантії права особи на повагу до людської гідності; оскарження неналежного поводження.

Мирошниченко Т. Н., кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедри уголовного процесу, Національний юридический університет імені Ярослава Мудрого, Україна, г. Харьков. e-mail : tmiroshnichenko@inbox.ru ; ORCID 0000-002-4250-9011

Реализация принципа уважения человеческого достоинства в процессе уголовного процессуального доказывания

Исследуются актуальные вопросы обеспечения эффективной реализации нормативного содержания принципа уголовного производства «уважение к человеческому достоинству» в ходе уголовного процессуального доказывания. Проанализировано нормативное содержание принципа, определены его составляющие элементы. Рассматривается каждый из элементов в аспекте доказательной деятельности субъектов уголовного производства. На основании анализа норматив-

ных источников выделены гарантии защиты личности от незаконного принуждения и жестокого обращения в ходе уголовного производства. Аргументируется целесообразность усиления гарантий уважения человеческого достоинства путем приведения национального законодательства в соответствие с международными стандартами защиты личности в уголовном производстве. По итогам исследований соответствующей направленности предложено авторское видение путей реформирования уголовного процессуального законодательства и совершенствования процессуальной формы судебных процедур в ходе доказывания.

Ключевые слова: уголовное производство; собирание доказательств; обеспечение уважения к человеческому достоинству; гарантии права лица на уважение к человеческому достоинству, обжалование ненадлежащего обращения.

Вступ. Пріоритетним напрямком сучасної юридичної науки кримінального процесуального права є створення ідеальної моделі кримінального провадження, здатної за допомогою сформульованих законом оптимальних правових процедур втілитися в ефективну діяльність щодо відновлення соціальної справедливості. Значна увага у вирішенні проблемних питань удосконалення механізму правового регулювання у кримінально-процесуальній сфері наразі приділяється дослідженням найбільш загальних правових положень – засад, функціонально спрямованих на забезпечення трансформації загальнолюдських цінностей у царину регулювання кримінально-правових відносин, вирішення завдань кримінального провадження та створення дієвої системи кримінальної юрисдикції.

В умовах постійної зміни кримінального процесуального законодавства, існування численних проблем у практиці правореалізації актуальним є забезпечення виконання приписів, що складають нормативний зміст засад кримінального провадження – правових положень вищого ступеня нормативності у порівнянні зі звичайними правовими нормами, спрямованих не тільки на врегулювання діяльності органів та посадових осіб, що ведуть процес, а й на захист прав і свобод людини, громадянина від свавілля органів державної влади під час кримінального провадження, у ході якого здійснюється кримінальне процесуальне доказування.

Однією із основних вимог до діяльності посадових осіб під час кримінального провадження є заборона катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, погроз застосування такого поведіння. Законодавець, указуючи у ч. 2 ст. 11 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) на ці вимоги як на принципи, водночас надає право кожному захищати усіма засобами, що не заборонені законом, свою людську гідність [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принципам права загалом, як і кримінального процесуального права зокрема, приділяється достатньо уваги у юридичній літературі. У науці кримінального процесу ця тематика висвітлюється в окремих монографіях, статтях юридичних видань як у контексті системи принципів кримінального провадження, так і у розрізі дослідження окремих із них. Відповідна тематика наукового пошуку у різний час обиралась такими науковцями, як С. А. Альперт (S. A. Alpert), І. Л. Беспалько (I. L. Bespalko), С. Гриненко (S. Grinenko), Ю. М. Грошовий (Yu. M. Groshoviy), А. Я. Дубинський

(А. Ya. Dubinskiy), Т. М. Добровольська (Т. М. Dobrovolska), П. М. Давидов (Р. М. Davidov), В. Т. Маляренко (V. T. Malyarenko), В. І. Маринів (V. I. Mariniv), М. А. Маркуш (M. A. Markush), М. М. Михеєнко (M. M. Miheenko), В. Т. Нор (V. T. Nor), В. П. Шибіко (V. P. Shibiko), О. Г. Яновська (O. G. Yanovska). Водночас дослідження кримінальної процесуальної діяльності в аспекті виключно реалізації засад кримінального провадження у ході доказування становлять меншу частину їх загальної кількості, що обумовлює науковий інтерес до обраної теми.

Мета публікації. Дослідження актуальних проблем забезпечення ефективної реалізації нормативного змісту такої засади кримінального провадження як «повага до людської гідності» (ст. 11 КПК) у ході кримінального процесуального доказування.

Виклад основного матеріалу. Представник Франції П'єр Анрі Тейтжен на одному із засідань Консультативної Асамблеї Ради Європи урочисто проголосив, що людство може протиставити інтересам держави лише верховенство моралі і права – верховенство, яке варте того, щоб за нього померти... [2]. Цілком поділяючи наведене висловлювання зазначимо, що вітчизняний законодавець відповідним чином сприйняв моральні норми як загальнолюдські цінності, закріпивши їх на рівні Основного Закону. Так, Конституція України, визнаючи гідність однією з найвищих соціальних цінностей (ст. 3), декларує право на повагу до гідності кожного (ст. 28), захист будь-якими не забороненими законом засобами своїх прав і свобод від порушень і протиправних посягань (ст. 55). Проголошується також рівність всіх людей у своїх правах та гідності (ст. 21) та встановлюється обов'язок не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (ст. 68) [3].

Кримінальним процесуальним законом закріплено ці принципи положення як засадничі. У ст. 11 КПК «Повага до людської гідності» встановлено, що під час кримінального провадження повинна бути забезпечена повага до людської гідності, прав і свобод кожної особи (ч. 1). Забороняється під час кримінального провадження піддавати особу катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню, вдаватися до погроз застосування такого поводження, утримувати особу у принизливих умовах, примушувати до дій, що принижують її гідність (ч. 2). Кожен має право захищати усіма засобами, що не заборонені законом, свою людську гідність, права, свободи та інтереси, порушені під час здійснення кримінального провадження (ч. 3).

Такими, що впливають із принципу поваги до честі і гідності людини, О. П. Кучинська (O. P. Kuchinska) називає положення про заборону провадження процесуальних дій у нічний час за винятком невідкладних випадків; щодо обов'язку слідчого вживати заходів із недопущення розголошення відомостей, що можуть принизити честь і гідність учасників кримінального провадження, інших осіб [4, с. 69]. У цьому зв'язку Л. М. Лобойко (L. M. Loboiko) слушно зазначає, що винятки із досліджуваного принципу можливі лише на підставі закону і лише з метою отримати докази у справі [5, с. 47].

Повага до людської гідності як загальна засада кримінального провадження має всі ознаки принципового положення і є: 1) вимогою, що пред'являється до діяльності; 2) вимогою, яка зафіксована в нормах кримінального процесуального законодавства; 3) вимогою, адресованою для виконання органами держави; 4) вимогою, характер якої безпосередньо пов'язаний із завданнями кримінальної процесуальної діяльності.

Доказування як стрижень кримінальної процесуальної діяльності має базуватися на принципах кримінального провадження. Первинним в алгоритмі дій з ефективною реалізацією засади поваги до людської гідності у доказовій діяльності має бути усвідомлення її нормативного змісту. Структурно цей зміст визначається трьома складовими: 1) забезпечувальний елемент (ч.1 ст. 11 КПК); 2) елемент заборони (ч. 2 ст. КПК) і 3) елемент захисту (ч. 3 ст. 11 КПК) [6, с. 1].

Розглянемо перший із елементів принципу поваги до людської гідності в аспекті доказової діяльності відповідних суб'єктів кримінального провадження. Цілком очевидним з огляду на конституційну норму щодо обов'язку держави забезпечити права і свободи людини (ч. 3 ст. 3) є твердження про те, що саме на осіб, що ведуть процес, як представників держави покладено обов'язок забезпечення поваги до людської гідності, прав і свобод людини. Міжнародні норми покладають такий обов'язок на державу навіть у найскладніших випадках, таких як боротьба з тероризмом і організованою злочинністю (ст. 3 Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод; далі – Конвенція) [7].

Як слушно визначає І. М. Хавронюк (І. М. Havronyuk), право на повагу до людської гідності – це встановлена і гарантована державою сукупність правових норм, які обумовлюють значення людини як соціальної цінності, надають можливість людині усвідомлювати себе як особистість, що заслуговує поваги як з боку інших людей, так і з боку держави у особі посадових осіб, а також вимагати належного обґрунтування будь-яких сумнівів щодо її моральних якостей [8, с. 152].

Судова практика в країнах Європи розвивається у напрямі посилення суворості, керуючись тим, що особа, яка опиняється у сфері кримінальної юстиції, стає особливо вразливою. Отже, органи державної влади повинні довести походження можливих слідів неналежного поведіння, якщо вони мали місце. Поведінка потерпілого при цьому значення не має (справа «Н.Л.Р. проти Франції») [9, с. 133].

Національне законодавство передбачає низку юридичних гарантій захисту особи від жорстокого поведіння з особою під час кримінального провадження. КПК 2012 р., наприклад, було запроваджено правило про обов'язок суду обґрунтувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання. Суд вправі обґрунтувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору або посилатись на них (ч. 4 ст. 95 КПК). Те саме стосується і речей, документів (ч. 2 ст. 23 КПК). Вочевидь, такі новели свідчать

про прагнення законодавця мінімізувати ризики застосування незаконного примусу на стадії досудового розслідування, оскільки отримана у такий спосіб інформація є юридично нікчемною з огляду на обов'язковість безпосереднього дослідження доказів у суді.

У кримінальному процесуальному законі на обов'язок забезпечувати право на гідність особи під час проведення слідчих (розшукових) дій прямо вказано лише у нормах, що регламентують слідчий експеримент (ч. 4 ст. 240 КПК) і освідування (ч. 4 ст. 241 КПК). Однак це не означає, що під час інших процесуальних дій зазначене право особи можна ігнорувати. Оскільки повага до людської гідності закріплена у кримінальному процесуальному законі як засада кримінального провадження, вона підлягає застосуванню під час проведення усіх процесуальних дій і прийняття усіх процесуальних рішень.

Перш за все це правило стосується ситуацій, пов'язаних із взяттям особи під варту, зокрема, при затриманні. Відповідно до ч. 4 ст. 208 КПК затримана особа має право давати пояснення, показання. У разі наявності підстав для обґрунтованої підозри про доставлення особи довше, ніж це необхідно, слідчий зобов'язаний провести перевірку, за результатами якої винні особи мають притягатися до відповідальності (ч. 2 ст. 210 КПК). Законом передбачено також обов'язок службової особи, відповідальної за перебування затриманих, забезпечити невідкладне надання належної медичної допомоги та фіксацію медичним працівником будь-яких тілесних ушкоджень або погіршення стану здоров'я затриманого (п. 6 ч. 2 ст. 212 КПК).

Як бачимо, у порівнянні із КПК 1960 р. [10] кримінальне процесуальне законодавство містить новели, що спрямовані на правове забезпечення поваги до людської гідності. Однак все ж повною мірою воно не відповідає європейським стандартам, відповідно до яких кожна особа, заарештована відповідно до положення п. 1 (с) ст. 5 Конвенції має бути негайно (розр. наше. – Т. М.) доставлена до судді чи іншої особи, уповноваженої законом здійснювати суддівські функції (ч. 3 ст. 5 Конвенції) [7] без перебування у будь-яких проміжних пунктах (за вітчизняним законодавством – органу досудового розслідування). Законодавчо не гарантованими залишаються і вимоги щодо належного медичного обслуговування осіб, позбавлених свободи, оскільки медичні працівники до цих пір є працівниками відомств, які здійснюють позбавлення волі, а, отже, залежні від їх керівництва.

Залишаються відкритими також питання належного забезпечення реалізації засади поваги до людської гідності із огляду на положення частин 6, 7 ст. 206 КПК, зміст яких свідчить про те, що закон пов'язує обов'язок слідчого судді забезпечити невідкладне проведення судово-медичних обстежень та доручити відповідному органу досудового розслідування проведення перевірки фактів, викладених у заяві особи, за умови, коли така заява поступає під час будь-якого судового засідання. Отже, до моменту судового засідання особа, яка піддалась насильству, фактично не має законних підстав оскаржити незаконні дії до незалежного органу – слідчого судді. Не на користь особи в подібних

ситуаціях працює і час, що збігає з моменту застосування до особи незаконного примусу до моменту судового засідання, оскільки сліди жорстокого поводження з плином часу можуть зникнути. Між тим Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (1984 р.) покладає на державу обов'язок швидкого і неупередженого розслідування катувань, метою якого є встановлення і покарання відповідальних осіб за погане поводження і надання вільного доступу заявника до процесу розслідування (ст. 12) [11].

Вважаємо, що під час судового розгляду кримінальної справи суд зобов'язаний керуватися вимогами засади поваги до людської гідності при вирішенні питання про доцільність дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорується (так званий «скорочений судовий розгляд»). У випадках, коли в ході допиту обвинуваченого, який є обов'язковим за ч. 4 ст. 349 КПК, останній заявляє про застосування до нього незаконних методів розслідування, жорстокого поводження у ході досудового розслідування, суд має дослідити докази щодо всіх обставин, які підлягають доказуванню, незалежно від позиції сторін при вирішенні питання про обсяг доказів, що підлягають доказуванню.

У цьому зв'язку заслуговує на увагу позиція науковців щодо неприйнятності для сучасного кримінального процесу так званих «спрощених кримінально-процесуальних процедур» [12, с. 275]. Дійсно, поряд із позитивними елементами їх запровадження (скорочення строків кримінального провадження) ці процедури обмежують дію таких засад кримінального провадження, як законність (у частині всебічного, повного дослідження обставин кримінального провадження), презумпції невинуватості (у частині забезпечення доведеності вини). Практика широкого розповсюдження винесення обвинувальних вироків з використанням прискорених форм правосуддя наразі піддається критиці навіть американськими дослідниками [13, с. 168]. Слід визнати, що використання таких практик є виправданим лише у разі неухильного дотримання засад кримінального провадження, відсутності порушення гарантованих Конституцією України прав його учасників, а також недопущення зниження ефективності кримінального провадження. Обґрунтованим у цьому зв'язку є твердження О. В. Смірнова про те, що прискорення кримінально-процесуальних процедур не повинне перетворюватись у поспішне, а процесуальна економія не повинна заважати виконанню завдання винесення правосудного рішення [14, с. 276].

Змістовна сторона другого елементу засади поваги до людської гідності – заборони – включає в себе поняття «катування», «жорстоке», «нелюдське», «таке, що принижує гідність» поводження, «погроза застосування такого поводження», «утримання в принизливих умовах». Держава забороняє застосування такого роду примусу до особи, яка визнана найвищою соціальною цінністю.

Відповідно до прецедентної практики Європейського суду з прав людини погане поводження для того, щоб підпадати під дію ст. 3 Конвенції, має досягти певного мінімального рівня жорстокості і є відносною. Вона залежить від усіх обставин справи, зокрема, таких, як тривалість поводження, його вплив

на фізичний та психічний стан, а в деяких випадках – від статі, віку і стану здоров'я жертви такого поводження (справа «Ірландія проти Сполученого Королівства») [9, с. 136]. Загроза поводження, забороненого ст. 3 Конвенції, якщо вона є достатньо реальною та безпосередньою, також може підпадати під дію ст. 3 Конвенції; рівень жорстокості при цьому має визначатися залежно від психофізичного стану особи (справа «Текін проти Туреччини») [9, с. 136]. Слід зауважити такі важливі для доказування правоположення, що містяться у рішеннях Європейського суду, як обов'язок суду опиратись на сукупність доказів, які йому надані, а у необхідних випадках – на тих, що суд здобув за власною ініціативою (справа «Круз Верас проти Швеції») [9, с. 138]; доказування може будуватися на сукупності непрямих доказів або достатньо вагомих, чітких та несуперечливих доказах (справа «Лабіта проти Італії») [17, с. 138]; ст. 3 Конвенції застосовується не тільки у випадку умисних форм поводження представників держави, а й в інших можливих ситуаціях (справа «Претті проти Сполученого Королівства») [9, с. 145]; для застосування ст. 3 достатньо встановлення факту приниження гідності «у власних очах», а не очам інших осіб (справа «Ранінен проти Фінляндії») [9].

Захисний елемент змісту засади поваги до людської гідності формулюється у ст. 3 ст. 11 КПК через право кожного захищати свою гідність під час кримінального провадження всіма не забороненими законом засобами. Такими є: усі форми оскарження дій посадових осіб, що ведуть процес; право звернення до суду, органів державної влади, місцевого самоуправління; заявлення клопотань про визнання доказів, отриманих з порушенням засади поваги до людської гідності недопустимими; звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна (частини 3, 4 ст. 55 Конституції України) [3].

У цьому зв'язку слід звернути увагу на недостатнє законодавче забезпечення права підозрюваного оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в частині дій слідчого, об'єктивна сторона яких свідчить про порушення засади поваги до людської гідності. На відміну від КПК 1960 р., де у статтях 43, 431 [10] передбачене право підозрюваного, обвинуваченого подавати скарги на дії і рішення особи, яка проводить дізнання, слідчого, прокурора, судді та суду чинний КПК не передбачає цього права для підозрюваного, обвинуваченого. Вважаємо, що такий стан законодавства свідчить про наявність прогалин у ньому і вимагає їх усунення. В умовах запровадження у кримінальний процес нагляду прокурора у вигляді процесуального керівництва останній також має бути заінтересованим в отриманні на стадії досудового розслідування через скарги інформації, що може мати значення для вироблення тактики доказування вини обвинуваченого у судовому розгляді кримінальної справи. Тому вважаємо правильною точку зору науковців, які переконані у недоцільності закріплення вичерпного переліку рішень, дій чи бездіяльності, які підлягають оскарженню до слідчого судді під час досудового розслідування

і називають критерії предмета оскарження: 1) рішення, дія чи бездіяльність має завдавати або може завдати шкоду конституційним правам і свободам людини; 2) рішення, дії чи бездіяльність перешкоджають доступу особи до правосуддя; 3) рішення, дії чи бездіяльність перешкоджають ефективному здійсненню кримінального провадження [16, с. 10].

Висновок. Аналіз кримінального процесуального законодавства та практики його застосування свідчить про певною мірою декларативний характер права особи на повагу до її честі та гідності. Як слушно зауважено у юридичній літературі [15, с. 350], зумовлено це тим, що питання честі, гідності є не лише правовими категоріями, а більшою мірою культурними і моральними, обумовленими рівнем вихованості та освіченості громадян того чи іншого суспільства. Нормативний зміст засади поваги до людської гідності визначається трьома складовими елементами: забезпечувальним (ч.1 ст. 11 КПК), заборони (ч. 2 ст. 11 КПК), захисту (ч. 3 ст. 11 КПК). Обов'язок забезпечення ефективної реалізації принципу поваги до людської гідності покладено на державу у особі суб'єктів, що ведуть процес. Засада не має винятків, отже, повинна дотримуватись в усіх випадках, навіть в умовах надзвичайного стану. Судова практика розвивається у напрямку посилення гарантій дотримання принципу у ході кримінального провадження. За результатами дослідження нормативного змісту засади та практики її застосування пропонується внести доповнення до чинного КПК, спрямовані на приведення кримінального процесу України у відповідність із європейськими стандартами кримінального судочинства, зокрема, передбачити порядок, за яким затримана особа має бути негайно доставлена до суду для перевірки законності позбавлення особи волі, а особа, яка без позбавлення волі піддана незаконному примусу, мала право на оскарження відповідних дій до слідчого судді, прокурора.

Список літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 37. Ст. 1370.
2. П'єр Анрі Тейтжен. Доповідь на першому засіданні Консультативної Асамблеї Ради Європи 19.08.1949 р. URL: <http://rucont.ru/efd/622811> (дата звернення: 05.06.2019).
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Кучинська О. П. Принципи кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників : монографія. Київ : Юрінком-Інтер, 2013. 288 с.
5. Лобойко Л. М. Кримінальне процесуальне право : навч. посібник. Київ : Істина, 2005. 456 с.
6. Полянський А. О. Щодо правової природи поваги до людської гідності як загальної засади кримінального провадження. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/75909/%SO>.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13. Ст. 270.
8. Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадянина. Київ : Атіка, 2004. 464 с.
9. Де Сальвіа М. *Прецеденти Європейського Суду по правам человека*. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2004. 1071 с.
10. Кримінально-процесуальний кодекс України : Закон УРСР від 1960 р. № 1001-05. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1961. № 2. Ст. 15

11. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984 р. Дата оновлення: 13.11.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085.

12. Быков В. М. Актуальные проблемы уголовного судопроизводства. Казань : Познание, 2008. 295 с.

13. Махов В. Н., Пашков М. А. Уголовный процесс США (досудебные стадии). Москва, 1998. 205 с.

14. Смирнов А. В. Дискурсивно-состязательная модель уголовного процесса. *Пятьдесят лет кафедре уголовного процесса УрГЮА (СЮА)* : материалы науч.-практ. конф. Ч. 2. Екатеринбург, 2005. 26 с.

15. Яворська Л. С. Повага до людської гідності в кримінальному процесуальному праві як засіб інтеграції в європейський науковий простір. URL: <http://dspace.uzhnu.ua/jspui/bitstream/lib/9931/v/58.pdf>.

16. Клепка Д. І. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як окремий вид провадження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2017. 21 с.

References

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 r. № 4651-VI. (2012). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*, 37, art. 1370.

2. Pier Anri Teitzhen. Dopovid na pershomu zasidanni Konsultatyvnoi Asamblei Rady Yevropy 19.08.1949 r. URL: <http://rucont.ru/efd/622811>.

3. Konstitutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>.

4. Kuchynska, O.P. (2013). Pryntsypy kryminalnoho provadzhennia v mekhanizmi zabezpechennia prav yoho uchashnykiv. Kyiv: Yurinkom-Inter [in Ukrainian].

5. Loboiko, L.M. (2005). Kryminalne protsesualne pravo. Kyiv: Istyna [in Ukrainian].

6. Polianskyi, A.O. Shchodo pravovoi pryrody povahy do liudskoi hidnosti yak zahalnoi zasady kryminalnoho provadzhennia. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/75909/%SO> [in Ukrainian].

7. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod vid 04.11.1950 r. (1998). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*, 13, art. 270.

8. Rabinovych, P.M., Khavroniuk, M.I. (2004). Prava liudyny i hromadianyna. Kyiv: Atika [in Ukrainian].

9. De Sal'via, M. (2004). Precedenty Evropejskogo Suda po pravam cheloveka. Sankt-Peterburg: Juridicheskij centr Press [in Russian].

10. Kryminalno-protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon URSS vid 1960 r. № 1001-05. (1961). *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSS*, 2, art. 15.

11. Konventsiiia proty катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984 р. *Zakonodavstvo Ukrainy: normat.-prav. baza Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085.

12. Bykov, V.M. (2008). Aktual'nye problemy ugovolnogo sudoproizvodstva. Kazan': Poznanie [in Russian].

13. Mahov, V.N., Pashkov, M.A. (1998). Ugolovnyj process SShA (dosudebnye stadii). Moscow [in Russian].

14. Smirnov, A.V. (2005). Diskursivno-sostyazatel'naya model' ugovolnogo processa. *Pyat' desyat let kafedre ugovolnogo processa UrGYuA (SYuA): materialy nauchno-prakt. konf.* Part 2. Ekaterinburg [in Russian].

15. Iavorska, L.S. Povaha do liudskoi hidnosti v kryminalnomu protsesualnomu pravi yak zasib intehratsii v yevropejskyi naukovyi prostir. URL: <http://dspace.uzhnu.ua/jspui/bitstream/lib/9931/v/58.pdf> [in Ukrainian].

16. Kleпка, D.I. (2017). Oskazhennya rishen, dij chi bezdiyalnosti pid chas dosudovogo rozsliduvannya yak okremij vid provadzhennya. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

Myroshnichenko T. N., PhD in Law, Associate Professor, Associate Professor of the Criminal Procedure Department, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.
e-mail : tmiroshnichenko@inbox.ru ; ORCID: 0000-002-4250-9011

The implementation of the principle of respect for human dignity in the process of criminal procedural evidence

There were established the general principles of criminal proceedings for the first time at the level of a separate structural unit (Chapter 2) by the Criminal Procedural Code of Ukraine, 2012 (hereinafter – CPC), including the principle of respect for human dignity (Article 11 of the CPC). The normative content of this principle is to prohibit the use of unlawful compulsion during a criminal proceeding. Therefore, the fulfillment of the requirements of the investigative principle as a legal provision of a higher degree of normativity must be maintained in a procedural and organizational manner by the state in the person of the leading process.

On the basis of the normative content analysis of of the respect for human dignity principle, they are distinguished three of its constituent elements: security, prohibition and protection.

The substantive side of the security element is established by law procedures for the conduct of procedural actions that exclude contempt for human dignity, as well as the procedural provisions of the law on the mandatory justification of court decisions only on the evidence directly investigated in court. The organizational aspect of the basis security element includes the actions of authorized persons for proper control of the persons physical condition and the provision of quality services during the pre-trial investigation. The arguments in favor of refusing the simplified criminal procedure procedures introduced in the criminal process of Ukraine (reduced trial, simplified proceedings on criminal misconduct) are presented as not satisfying the proper implementation of the principles of criminal proceedings.

On the basis of the analysis of the European Court of Human Rights case law, the normative content of the prohibition element of the respect for human dignity principle, in particular, the specific characteristics of ill-treatment, has been researched; defined requirements for evidence of ill-treatment.

The normative content of the protective element of the respect for human dignity is principle of investigated in view of the state of the existing criminal procedural legislation on the legal status of the participants in the criminal proceedings. According to its results, authors' suggestions are made regarding the improvement of the domestic procedural legislation of the relevant direction.

Keywords: criminal proceedings; gathering evidence; ensuring respect for human dignity; guarantees of the person's right to respect for human dignity; complaining about bad behavior.

Рекомендоване цитування: Мирошніченко Т. М. Реалізація засади поваги до людської гідності у ході кримінального процесуального доказування. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 146. С. 216–225. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.146.172503>.

Suggested Citation: Myroshnichenko, T.N. (2019). Realizatsiia zasady povahy do liudskoi hidnosti u khodi kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia [The implementation of the principle of respect for human dignity in the process of criminal procedural evidence]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality*, issue 146, 216–225. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.146.172503> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 07.08.2019 р.